

Wystawa czasowa bursztynu „Bursztynnik. Mistrz dawniej i dziś”

Kancelaria - sala 1

Jesteśmy na wystawie czasowej bursztynu „Bursztynnik. Mistrz dawniej i dziś”. Zanim przejdziemy do oglądania artystycznych wyrobów z okresu nowożytnego oraz współczesnych, przyjrzyjmy się materiałowi z jakiego powstawały.

Bursztyń powstał ponad 44 miliony lat temu na terenie Fennoskandii (dzisiejszej Skandynawii). Jest żywicą kopalną drzew iglastych, powstała w klimacie ciepłym i wilgotnym. Ukształtował się w procesie naturalnym. Jego forma, faktura, kolor zależały od otoczenia w jakim się wykształcił. Bryły powstawały na skutek nagromadzenia się dużej ilości żywicy wewnątrz pni drzew, a dokładniej w jego podkorowych strefach. Te, które nazywamy „głowami” są wynikiem skomplikowanego procesu przemieszczenia się pnia z zawartością bursztynu, wydostaniem się bryły na zewnątrz i w zależności od procesu glacialnego (tworzenie się lądu po ustępowaniu lodowca) – bryła znalazła się na powierzchni graniczącej z morską linią brzegową, obtaczana przez fale morskie i piasek, z nieregularnej formy, powstała kulista, o gładkiej powierzchni.

Widoczne są tu bryły o różnych kształtach, barwach, stopniu przejrzystości i wielkości, m.in. bryły powstałe w wypełnieniu szczelin drzew, na których powierzchni widoczne są odciski kory. Warto zwrócić uwagę na najcięższą w kolekcji bryłę tzw. głowę ważącą ponad 2 kg. Widoczne są na niej ślady podkorza. Ciekawą jest tu również bryła z osadów polodowcowych naturalnie przełamana - na zewnątrz silnie zwietrzała, wewnątrz jasno-żółta.

Obok brył zwróćmy uwagę na inkluzje, zastygnięta fauna i flora, z przed milionów lat – znajdziemy tu m.in. muchówkę, cykadę, chrząszcza, gałązki tui i dębu oraz jagody.

Bursztyń poddawano procesowi obróbki – z masywnych brył powstawały poszczególne elementy, często bardzo drobne, starannie rzeźbione figurki i inne dekoracje. Potrzebna była przy tym niezwykła zręczność, dokładność oraz zdolności manualne, aby w tak bardzo kruchym i delikatnym materiale wykonać precyzyjne detale. Ciekawostką może być, że bursztyń w skali twardości minerałów (znanej jako skala Mohsa) znajduje się na drugim miejscu między kalcytem, a gipsem.

Kancelaria - sala 2

Zaprezentowano tu dzieła powstałe w większości w XVII i 1. poł. XVIII wieku, głównie na terenie Prus Królewskich i Książęcych.

Dzięki działaniom artysty kawałek bryły nabierał rangi dzieła sztuki. Całość zachwycała pięknem surowca i kunsztem wykonania. Powstałe dzieła zdobiono niezwykle wyrafinowanymi rzeźbami, płaskorzeźbami, grawerunkami oraz szlifami. W pracach bardzo często odwoływano się do sztuki i mitologii antyku, form architektonicznych, przedstawień religijnych, symbolicznych i alegorycznych.

Warto przyjrzeć się mniejszym obiektom – do najcenniejszych należą puzderka ze scenami mitologicznymi, warsztacik koronkarski, szkatuła do gry *solitaire*, szachownica do gry w szachy.

Powstawały również wspaniałe kolie zarówno męskie, czego przykładem jest renesansowy naszyjnik o walcowatych paciorkach zdobionych festonami oraz kobiece, tak jak fragment koliai liczącej 10 paciorków o szlifie kryształowym, co dodatkowo podkreśla załamania światła.

Dzieła zachwycają kunsztem i lekkością wykonania, gamą barwną, gdzie bardzo często płytki bursztynowe od najjaśniejszych do najciemniejszych zestawiano ze sobą tworząc mozaiki i uzupełniano o plakiety z kości słoniowej lub masy perłowej, które rozświetlały konstrukcje, co dobrze widać na przykładzie plakiety ze sceną rozmowy Noego z Bogiem.

Do doskonale technicznie wykonanych dzieł prezentowanych na wystawie należą: relikwiarz warsztatu Michela Redlina, w którym miały znajdować się relikwie Krzyża Świętego oraz figurka Hermesa wyrzeźbiona z jednego kawałka bursztynu.

Kancelaria - sala 3

Zgromadzone zabytki prezentują mistrzostwo bursztynników, którzy wykazywali się niezwykle zręcznością, dokładnością oraz zdolnościami manualnymi, tworząc precyzyjne detale w tak bardzo kruchym i delikatnym materiale. Znajdują się tu najcenniejsze z obiektów kolekcji.

Podążając przez salę zwróćmy uwagę na architektoniczny, kilkukondygnacyjny ołtarz dekorowany plakietykami z kości słoniowej ze scenami ze Starego i Nowego Testamentu. Jest to jeden z największych ołtarzyków na świecie. Warto wspomnieć, że obiekt ten jest datowany - co przy tego rodzaju dziełach jest bardzo rzadkie. Datę „1687” umieszczono na plakietce z przedstawieniem pokłonu Trzech Króli.

Obok nich odnaleźć można również dzieła należące do polskich królów: kabinet Stanisława Augusta Poniatowskiego w formie miniaturowej szafy gdańskiej, będącym osobistym, dziękczynnym wotum za uratowanie życia podczas porwania przez konfederatów, a także geometryczna szkatułka wyłożona aksamitem wiązana ze Stanisławem Leszczyńskim.

Znajdują się tu także dwie inne szkatuły, jedna gdańskiego mistrza cechowego – Michela Redlina, szkatuła jest zwieńczona figurą bogini urodzaju Ceres.

Odnaleźć też tu można dzieło Christopa Mauchera najwybitniejszego bursztywnika działającego poza cechem. Jego barokowa szkatuła misternie zdobiona przedstawia wątki mitologiczne i dotyczy tematyki miłosnej. Jest niepowtarzalnym dziełem w skali światowej.

Kancelaria – sala 4

W kolejnej sali ukazano mistrzów współczesnych, którzy przyczynili się do odrodzenia artystycznej obróbki bursztynu po II wojnie światowej, a którzy stali się kontynuatorami dawnych mistrzów.

W latach 60. XX wieku powstawały wyroby seryjne, najpopularniejszymi były korale typu hawajki, wkrótce pojawiły się prace wysokiej klasy artystycznej, wśród nich bransolety, pierścienie, wisiory, gdzie bursztyń zaczęto łączyć z do tej pory nie stosowanymi materiałami, z innymi kamieniami jubilerskim, drewnem, szkłem, skórą, tkaninami, a z początkiem XXI wieku ze złotem.

Bursztyń stał się podstawą kompozycji, zwrócono uwagę na unikatową formę każdej bryłki, która dawała artystom możliwość tworzenia dzieła o charakterze niepowtarzalnym, w pojedynczych egzemplarzach. Wpisujące się w ten nurt były m.in. prace Marii i Pawła Fietkiewiczów, Wojciecha Jakubowskiego, Giedymina Jabłońskiego, zespołu PIRO, Marii Lewickiej-Wali, Janusza Góralskiego, Danuty i Szczęsnego Kobielskich.

Aby podkreślić kultywowanie tradycji i uszanowanie rzemiosła, uszanowanie piękna bursztynu jako surowca, zestawiono dzieło dawne – XVII-wieczny ołtarz z futerałem z epoki (jeden z kilku egzemplarzy znanych na świecie) ze współczesnymi krucyfikami. Podejmują ten sam temat, ale inaczej go zinterpretowano. Użyto tu też innych materiałów, nie tylko bursztynu i kości słoniowej, ale i srebra, czarnego dębu, kamieni półszlachetnych, drewna jabłoni, labradoru.

Sala Rady

Współcześni artyści projektując coraz częściej wspomagają się nowoczesnymi technologiami, jednakże wśród nich nadal jest liczne grono projektantów tworzących odręczne szkice, rysunki, formy z papieru, modele wykonywane ręcznie.

Twórcy ci wytworzyli swój własny styl, dbają o warsztat, techniki, ale przede wszystkim uszanowali bursztyń jako dzieło natury, o indywidualnym wzorze, kolorze, fakturze i kształcie z zawartymi w nich często inkluzjami lub fragmentami kory – tworzą rzeczy niepowtarzalne.

Kim jest mistrz obecnie?

Czy jest to kontynuacja w swoim warsztacie technik znanych z nowożytności jak u Bogdana Mirowskiego?

Czy jest to tytuł Kreatora Mody i jedyny jubiler w pierwszej dekadzie polskich projektantów mody jak Aleksander Gliwiński?

A może jest to wprowadzanie iluzji i świata teatru jak u Piotra Wajchta?

Może jest to odkrywanie brył bursztynu i prezentowanie ich wnętrza w oprawach

wpracowanych własnymi technikami jak u Barbary Gronuś-Dutko? Bursztyn jest nie tylko materiałem o wyjątkowej strukturze, dziełem natury, ale jest też ponadczasową formą przestrzenną, która inspiruje twórcę do szukania jego oryginalnej oprawy – powstaje kolejne dzieło, tym razem dzieło sztuki. To tworzenie prostych, ale ponadczasowych form, w których głównym bohaterem jest bursztyn.

Komnata Kapelana i Archiwum Zakonne

W 2026 roku przypada jubileusz 65-lecia powstania Muzeum Zamkowego w Malborku, jest to także rocznica początku budowy w tym miejscu specjalistycznej kolekcji bursztynu. Powstała w Malborku kolekcja oraz wystawa w całości poświęcona bursztynowi zwróciły uwagę na wartość tej żywicy w rozwoju i historii rzemiosła artystycznego w Europie, które są wciąż mało znane.

Olbrzymi wysiłek pierwszych muzealników w tworzenie kolekcji, którzy poszukiwali i pozyskiwali obiekty od osób prywatnych, z antykwariatów, nabywając niejednokrotnie dzieła unikatowe, wykonane w najlepszych warsztatach bursztyenniczych, kontynuowany był niezmiennie przez kolejne lata. Misja ta realizowana jest także dziś, Muzeum stale poszukuje oraz stara się pozyskiwać dzieła najwyższej klasy artystycznej – sztuki dawnej i współczesnej.

Przez te wszystkie lata malborskie zbiory stały się rozpoznawalną wizytówką zamku w kraju i na świecie. Obiekty te były uczestnikami licznych wystawach czasowych często dedykowanych tylko kolekcji malborskiej, innym razem na wystawach zbiorowych, prezentowanych na trzech kontynentach: Europie, Ameryce Północnej oraz Azji.

Dziś prezentujemy wybór prac z bogatej kolekcji liczącej prawie 2000 obiektów, aby już wkrótce otworzyć nową wystawę stałą.

Zmierzając do wyjścia ukazany jest film prezentujący metody obróbki bursztynu w warsztacie Zenona Śmigła z Tucholi. Jest to jeden z nielicznych aktywnych dziś rekonstruktorów tradycyjnych technik bursztyenniczych oraz warsztatu bursztyennika. Tokarki oraz narzędzia jakie zaprezentowano na filmie zrekonstruował Zenon Śmigiel według wskazówek otrzymanych od Wiesława Gierłowskiego oraz wzorując się na tradycyjnych tokarkach jakie zachowały się na Kurpiach. Zaprezentowano tu użycie do obróbki bursztynu tradycyjnych narzędzi: tokarkę nożną oraz smykową, a także proste narzędzia, jak rylce, krzemienie, nożyki, dłuta, pilniki służące do obróbki bursztynu, jego cięcia, toczenia, szlifowania, rzeźbienia, grawerowania, czy polerowania.